

ՕՐԱԳԻՐ ԶՄԻՌՆԻԱՅ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ՎԵՇԱՍԱՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ԶՄԻՌՆԻԱՅ ՈՒՐԲԱԹ 12 ՅՈՒՆՎԱՐԻ 1856

ԹԻՒ 511

ԶՄԻՌՆԻԱՅ, 12 ՅՈՒՆՎԱՐԻ

Սոս օրերս Փարիզի մէջ փոքրիկ տէտրակ մը հրատարակեցաւ, որուն վերնագիրն է. «**Մեհապետական Ժողովոյ մը հարկաւորութիւնը**» Լաբուրիան հաշտեցնելու համար, քաղաքագէտ անկէ մը գրած: Եւս քրուածը, որուն գլխաւոր կտորները փոքր դրած էմբ, մեծ ազդեցութիւն ըրաւ Լաբուրիոյ քաղաքական անձանց վրայ. քանզի շատերը կրնան թէ յիշեալ տետրակին մէջ հրատարակուած խորհուրդները Վաղդիւսիոյ կայսեր գաղափարներն են: Փարիզի լրագիրները թէ և ամէնքն ալ սիրով չնդունեցան այս տետրակը. բայց և այնպէս մեծ ընդդիմութիւն մըն ալ չիցայցուցին: Ոսկայի Մեգլիոյ լրագիրները ըստ մեծի մասին գէտ խօսեցան այս գրութեան և ամէնքն ալ աշխատեցան հրեքելու անոր յառաջ բերած խաղաղասիրական գաղափարները ու ևրդական ժողով մը գումարուելու հարկաւորութիւնը անհիմն յուշուցնել ուղեցին:

Եւս յիշեալ գրութեան գլխաւոր մասունքը. «**Քանի որ խաղաղասիրական լուծման մը հաւանականութիւնները կը հաստատուին, Լաբուրիոյ լրագիրներէն ոմանք կը ջանան վտանգի մէջ դնելու՝ գրգռողական հակաձառութեամբ մը, դաշնակցի կառավարութեանց հանդարտ ընթացքին և խոհեմ որոշմանց արդիւնքը:**»

«**Եւս յիշեալ գլխաւոր մասունքը պաշտօնական գրութեան մը՝ որ կառավարութիւնները պարտաւորուեն ծածուկ պահել, կաշխատին անարգելու դաշնութիւնը որունմէ Լաբուրիան վիջուկներ կը քննէ. այսինքն ամենուն օգուտը կը պահանջէ գիւրդեցնել զինուորական տրուիլը:**»

«**Տարակոյտ չկայ թէ Մեծին Բրիտանիոյ ամեն քաղաքագէտ անձինքը ցաւալի սրտիւ կրտսնեն լրագրութեանց ոմանց այս անխոհեմ ընթացքը՝ բարեկամական կարգադրութեանց առաջարկութեանց մէջ, որոց վրայքը այժմ բաւարարութիւն կը ըլլայ: Մեծին միտքէն չանցնիր**

խոնարհեցնել զՄեծին կամ նուազեցնել իւր ազդեցութիւն իշխանութեան իրաւացի մասը, որ պէտք է ունենալ Լաբուրիոյ խորհրդոց մէջ:

«**Վաղդիւսի և Մեգլիոյ միաբանեցան արգար պատերազմի մը համար. և այս բանին ձեռք զարկին ոչ միայն վանդի արգար էր. այլև ըստ որում իրենց իսկ պատմութիւնը կը ցուցնէր Ռուսիային թէ կրնայ զինուոր առանց անպատուութեան:**»

«**Միթէ Մեգլիոյ և Վաղդիւսի նուազեցնել խոնարհեցան պարտաւորուելով, առաջինը Վիսցեալ Վահանգեացի անկախութիւնը բնդունելու, և երկրորդը թող տալու այն երկիրները որոց տիրեր էր Հասարակապետութեան և Վալսերութեան ժամանակը:**»

«**Եւս յիշեալ գլխաւոր մասունքը կը վայելէ թէ ոչ: Ի վերայ այս ամենայնի այս երկու զինուորներն ալ զինուոր գործութեամբ ձեռք բերուեցան: Վաղդիւսի էր որ պարտաւորեց Մեգլիոյին թող տալու հիւսիսային Վերիկոյ իւր նահանգները. և Մեգլիոյն էր, որ ուրիշ որեւիցէ տէրութեան աւելի աշխատեցաւ Վաղդիւսի ձեռքէն հանելու Պէլճիքան և Ռէնոս գետին եզերքը գտնուած նահանգները. բայց և այնպէս Վաղդիւսի և Մեգլիոյն այսօրուան օրս սերտիւ միաւորեալ են:**»

«**Եւս յիշեալ ժողովքէն ի վեր հինգ մեծ տէրութիւններ միաբան համաձայնութեամբ կառուարեցին Լաբուրիոյ օգուտները: Եւս յիշեալ օրս այս տէրութիւններէն երեքը պատերազմի մէջ կը գտնուին. և ինքնակամ միջնորդութիւնը միւս երկու տէրութեանց, թէ առանձին կերպիւ և թէ ժողովոյ մէջ, չյաջողիր համաձայնելու զանոնք: Եւս զարմանալու բան չէ որ սովորական միջոցները բաւական չեն ըլլար վերջոյնները այսպիսի արտաքոյ կարգի կուլ մը:**»

«**Հարկը քան միլիոն մարդիկ կը մաքառին: Մեծ կողմէն կը մեռնին հաւատոյ համար. միւս կողմէն արգարութեան համար արիւն կը թափեն:**

Հաղարաւոր թնդանութիւնը կարճակունք, զինքն քառասուն տարուան խաղաղութեան. չորս հաղար միլիոն ծախք եղաւ տանը հինգ ամսուան մէջ և Լաբուրիան կրտսնէ որ այս արեան և ոսկւոյն վերջին ողջակեցէն հաստատուն խաղաղութիւն մը յառաջ գայ:

«**Հաւաստիկ այժմեան պատերազմը:**»
«**Երբոր այս օրինակ վեհանախան և այս օրինակ հակադրական օգուտներ իրարու դէմ կը մարտնչեն, այսպիսի նպատակի մը համար, միթէ և ևս լապական ժողովք մը ի զատ ուրիշ միջոց մը կայ հաշտեցնելու պատերազմող կողմերը: Եւս այս ժողովքը գումարուելու լուրը տարածուելուն պէս, ժողովուրդները հաշտութիւնը իբրեւ լմնցած պիտի համարին: Եւս ասոր պատճառը այն է որ մարդ չկայ որ չիմանայ թէ յետ այսօրիկ հաշտութեան միմիայն գումարութիւնը՝ այնպիսի սիլ լուծում մը գտնելէ, որ եղած մեծ պատերազմին արժանաւոր ըլլայ. քանզի Մեծ Բրիտանիոյ ամենուրեք էտեւ և Վալսերութեան նաւաւորութիւնը կործանուելէ էտեւ: Խաղաղութիւնը պատահած գէպքերուն մէջ կը բռնուի:**»

«**Եւ յիշեալ նոր կացութիւն մը յառաջ եկաւ այս մեծ դէպքէն, որ յայտնաբերուեցաւ Վալսերութեան Երրորդ կայսեր տուննախօսութեանը մէջ, զոր համաշխարհային արուեստից հանդիման գոցուելուն առթիւ ըրաւ:**»
«**Վաղդիւսիցէ կայսրը հաւելեցաւ որ՝ «Եթէ Լաբուրիան որոշելու ըլլայ յայտնել թէ ով իրաւունք ունի և որուն քոյն է անիրաւութիւնը, այս բանը մեծ քայլ մը պիտի ըլլայ ի մասին հաշտութեան»:**

«**Եւս յիշեալ Երրորդ ներքին համաձայնութեամբ չափաւորութեամբ յայտնեց թէ այժմեան քաղաքակրթութեան գարուն մէջ զօրաց յաղթութիւնները անցաւոր են և միայն հասարակաց կարծիքն է որ միշտ վերջին յաղթութիւնը կը լինէ: Վաստի գաշնակից տէրութեանց միտքին նայելով՝ վերջին յաղթութիւնը՝ նոյն իսկ հաշտութեան:**

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ՀԵՆՐԻԿՈՍ ԻՇԵՆՓԵԼԵԱՆ

Իմ ինչպէս այս պատմութիւնը Վաղդիւսի վրայ

ծանօթութիւն պարտաւոր:

ԳԼՈՒԽ Գ.

Իմանալէ Գրգռողութիւնը Բարի մը մը համար:
(Հարգանքներով և)

Արհաւիրքը և շփոթը մանկան սենեակին մէջ թագաւորեց, ուր բոլոր գեղեկին մարդիկը ժողովուած, լայն ու հեղեկախառն գոցումն ուրիշ բան չէր լսուեր: Մարգրիտ գրեթէ ինքըզինքը կորսնցուցած, աչքերը գաժանացեալ, մտքերը խառնակութեան մէջ՝ գետնի վրայ դատարկ օրօրոցին քով կը կենար: Վարդերը որ մանկան փոքրիկ անկողնի դարձարեւոյ համար բերած էր, յատակին վրայ նետուած ոտնկալի կը ըլլային: Եւս ողբային տետրանին ժամանակ, յանկարծ ու ժգնութեամբ դուռը բացուելով կոմսուհին երեւցաւ:

Կոմսին առած վերքը այնչափ ծանր չէր որչափ յառաջագոյն երկիւղուցնէին. և որովհետեւ բոլոր վտանգներէն ազատած էր, կոմսուհին անոր յորդորանացը համեմատ, մանուսանդ մայրական գորովանքէն շարժեալ ծամբայ երած էր, որ որչափ որ կարելի է շուտով նորէն իւր սիրելի դուռակին քով գտնուէր: Եւս քան մեծի էղած բոլոր բաները պարպել տալով, իր միակ ջանկարւոյն

(ԻՏԵՆ ԼՐԱԳՐՈՅ ՆՈՒՆԻՆԻՍԵՆ ԻՒՐԵՆԸ)

սենեակը սրացաւ, ուր կը յուսար գործանքը համբուրել իւր ամենասիրելի դուռակը: Բայց այս անակնկալ գալուստէն ընդհանուր սարսափը աւելի ևս շատցաւ: Մարգրիտ սաստիկ ձայնով մը աղաղակեց «**Ստուած իմ գէտ ինծի և աւոր:**» Կոմսուհին անոր երեսին մեռելատիպ գոյնը, աչքերուն թափած արտասուածից հեղեղները տեսնելով, նաև օրօրոցը երբ դատարկ աչքին երեցաւ նէ, սոսկումն պաղեցաւ մնաց և ոչ մէկը իրեն հարցումներուն կը համարձակէր պատասխանելու: անթիւ ահաւելի կարծիքներ, հաղարաւոր քոմսերի մտածմունքներ այս միջոցին եկան ծագեցան սրտին մէջ, դուռակին կենացը համար կը դողար: Եւ երջապէս կէս մը իմանալով և կէս մ'ալ սոսկալի ճշմարտութիւնը գուշակելով, իրեն այնպէս թուեցաւ որ երկինքը ու երկիրը բոլորովը կործանեցան: Ինքըզինքը կորսնցուցաւ, և քիչ մնաց որ երեսի վրայ պիտի մարէր իյնար թէսը ծառաները թն երէն չընէին:

Եւս քիչ մը ինքը գուշակ գալով խորին տրամուլութեամբ մը «**Ստուած իմ, Ստուած իմ աղաղակեց, ինչ սոսկալի վիշտ մը անձիս համար պատրաստեւ ես. ով որդեակ, ամենասիրելի որդեակ իմ, ո՛հ, կողակից իմ, աղնիւ կողակիցս, երբ պատգամաբերը այս ահապէն լուրը քեզի դուռէ, թնամուսն սրէն ընդունած վերքէդ աւելի աղաղեցութեամբ մը պիտի ներգործէ սրտիդ մէջ: Եւս գուսիրուն Հենրիկոս, մեր ես հիմա, որուն ձեռք ինկար, ո՛հ, թէոր առաջակ. քեզ յափըռտակեցին, թէոր անոնց մէջ առանց կը թուէին,**

առանց սիղանց պիտի դարձանաւ, ինչ սոսկալի գաղաղութիւն, չէմ կրնար ալ ասոր վրայ խորհիլ. ո՛հ, այս նախամեծար պիտի ընտրէի արտասուքը քու գերեզմանդ թընէլ. քանզի հիմա դու պզտի հրեշտակ մը կը ըլլայիր Ստուածոյ աթոռին առջև և դանկ յոյս մը կուսնայի գարձեալ գրեզնոն տեսնելու. բայց հիմա այս միակ միլիթարութիւն ալ չունիմ որ միայն կարող է իմ ցաւըս մեղմացնելու: Ո՛վ որդեակ իմ, ինչ էղար և ինչ պէս պիտի վերագառնաս վտանգաւոր մարդիկ ներու մեջէն» Եւս քիչ ըսելով ծուռն չոքեցաւ և բաղկատարած ձեռքերը երկինք ամբողջաւով, և աչքերը արտասուք լեցուն գոցեց «**Ով ամեն նաբարիկ Ստուած, միմիայն ապաւէն թշուառացելոյ. իրաւ է որ դու ահա գրեզն կորեցին, բայց միթէ կարող են քու ձեռքէդ ալ յափըռտակել. չէմ գիտեր որ թանձր անառակ մէջ, և որ գողերու դադարը մինչև այս վայրկեան կը կենայ: Թէպէտ որ կողմը ալ որ գտնուի, քու ամենատես աչքը պիտի հսկէ անոր վրայ: Իմ սերս տակէց աւելի ալ բան մը չկրնար ընելուդ դուս համար. բայց դու Տէր իմ, դու միայն կրնաս ինամել զայն, դու որ նորահաս ագուալի մը ձայնին տկանը կը մատուցանես: ո՛հ, նոյնպէս և իմ մանկանս հեծութեանցը մոխի ընէ. անշուշտ հիմա կուլայ և յուսաբեկ իր մայրը կը փնտռէ: Տէր ինծի, բարձրեալ Ստուած, նախապէս իմ գաղաղ. ամուսնոյս բաւական գորութիւն որ կարող ըլլամք քրիստոնէաբար տանելու այս սոսկ կալի հարուածը. թէպէտև անխոհեմութիւնը,**

Թեան նորոգութիւնը պիտի ըլլայ: Եւ այս բա-
նին կատարման պատիւը և արժանաւորութիւնը
Լեւոնի կարծեացը պիտի վերաբերի, թէ որ
միջամտելու ըլլայ բանախօսութեանց, եթէ ներ-
կայ գտնուի այս բանախօսութեանց զանազան
պարագայից մէջ, և եթէ կրնայ պաշտօնական
կերպիւ իւր որոշումը յայտնել մասնաւոր ամեն
գլխաւորութեանց վրայ, որ պիտի ծագին քանի
որ հաշտութեանց պայմանաց վրայեք եղած
քննութիւնները յաւաք պիտի երթան:

«Լեւոն» Լեւոնիական ժողովոյ մը գումարումը
միայն կրնայ այսպիսի բարեպաշտէ առիթ մը
տալ Լեւոնիական վեհապետաց որ իրենց որոշումը
պաշտօնական կերպիւ յայտնեն: Լեւոնիական
տեղութեանց փոխը և յոգարարութիւնը զոր
ցուցուցին Վաղարշապատէ կայսեր խաղաղասիրա-
կան հրաւիրանցը, յայտնի կընեն թէ Լեւոնիական
պատրաստեալ է այս մեծ տեսարանին:

«Նիզիւն» Կաղզիւի մէջ հաստատուած գաշ-
նակութիւնը յաւիտենական է: Եւ իւր նպա-
տակին պիտի հասնի թէ գլխաւոր և թէ երջա-
նիկ աւուրց մէջն անցնելով:

«Վայց» Եթէ երկրորդական տեղութիւնները
ուղղակի գործակից կըլլան խաղաղութիւնը վե-
րահաստատելու, եթէ Լեւոնիական շնորհապարտ
կըլլայ անոնց ըստ մասին՝ այս հաշտութեան
ծագելու բարեկարգութեանց և բարօրութեան
համար, միթէ այսպիսի ծառայութիւն մը կը
սեմ աւելի հաստատուն կերպիւ պիտի չտա-
հովցնէ տկար տեղութեանց անկախութիւնը
ապագայ ամեն գէպքերուն մէջ, քան զպաշտ-
պանութիւնը հզօր տեղութեան մը:

«Բնութիւն» Լեւոնիական ժողովոյ մը անմիջապէս
գումարը ոգտակար է ամենուն համար: Եւ յո-
գարարութիւնը հարկաւորութիւնը յայտնի կըտեսնուի
համաձայնելու անհարաւորութեանց: Երբուն
մէջ կըգտնուին հինգ մեծ տեղութիւնները:
Եւ Վաղարշապատէ շնորհապարտ ըստ հրաւիրան
այս ժողովոյ կազմութիւնը Լեւոնիական ընդհա-
նուր գաղափարին մէջ ծնած է, և անոր գոր-
ծադրութեան փափաքը ամենուն որոնի մէջ
կայ և երբոր կատարարութիւն մը պաշտօնական
կերպիւ այս առաջարկութիւնը ընելու ըլլայ,
տարակից չկայ թէ սիրով և յոգարարութեամբ
պիտի ընդունուի:

Խորմէն վերագործող կայսերական զօրքերը
անցեալ ամսոյ 23-ին փառաւոր հանգիստ մտան
ի Փարիզ, ուր քերականագ սիրով ընդունուե-
ցան բոլոր քաղաքացիներէն: Եւ յոգարարութեան
տեհ առթիւ Վաղարշապատէ կայսրը հետեւեալ
ատենախօսութիւնը ըրաւ յիշեալ զօրքաց:

Եւ մարդոց շարութիւնն է որ մեր փոքրիկ հրեշ-
տակը մեզմէ զրկեցին, բայց դուռն թոյլ տուի
զայն անոնց: Ուստի որհնեալ ըլլայ քու սուրբ
կամքը: Թէպէտեւ խիստ ցաւալի է ինձ համար,
բայց և այնպէս իմ գաւազն կըգոհեմ քեզ: Եւ
պահով եմ որ այս տառապանքները փրկաւեա
պիտի ըլլան ինձի՝ քու՝ անսահման իմաստա-
թեամբ: Եւ ահա՛ այսպէս քրիստոնէական
ճշմարիտ սիրով բոլորքեալ այս մայրը իւր գաւա-
ջաւորուն դարման կըփնտռէ:

Սակայն խեղճ Վարդապետին համար միթիւ-
րութիւն մը չկար: Կոմսուհիին ծննդեան փաթե-
թութեամբ և թողութիւն կըլինէր անկէ: Եւ
թէոր զիտնամ, ըսաւ, որ արեանս գինովը պի-
տի կրնամ ձեր դաւակը գողցելուն ձեռքէն ազա-
տեւ սիրով պիտի թափեմ մինչև վերջին կաթիլը
անգամ, ալ քու ձեռքը եմ ինչպէս որ կուզես
այնպէս պատժէ զիս, յոգարարութեամբ կըմնանիմ:
Տիկինը թողութիւն տալով, քու անկեղծ զիջը
սիրտս փրկեցուց, ըսաւ, ուստի ամենին ինչ
միջոցով չպիտի սպառնայ քեզ, կըտեսնես հիմա ինչ
պէս իմաստալիտ է ինձ պատուէրներս ու
յանձնարարութիւններս: Խրատ եղաւ քեզ այս
փորձառութիւնը: տեսա՞ր ինչ գէշ հետեւեալներ
կըծաղին անհնազանդութեանց, թէ թեւատու-
թեանց և ի սիրոյ զօրանաց: Եւ ետքը ալ
այս վշտալի աշխարհիս մէջ ուրախ կեանք պիտի
չունենանք: Թառամելի և տերեւթափ վարդե-
րու պէս երջանկութիւննիս չորցաւ անհետացաւ
յեղակարծ:

«Օրհնուորք»

«Դիմաւորեալ կուգամ ձեզ այսօր, ինչպէս
ժամանակաւ Հռոմէացոց ծերակոյտը Հռոմի
դռները կերթար իւր յաղթական զօրաց գա-
լուստը ողջունելու: Կուգամ ըսելու ձեզ թէ
հայրենեաց երախտագիտութեանը արժանի ե-
ղաք: Եւ եւս որտիս շարժումը քանզի զձեզ
կրկին տեսնելու երջանկութեանը ցաւալի յի-
շատակներ կըլսաւնուին վասն այնոցիկ որ կեան-
քերնին կորուսին: այլև խորին արտմութիւն
կըպատէ զիս ինչու որ չկրցայ ես ինքն առաջ
նորդել զձեզ ի մարտ:

«Պահպան և ճակատամարտ գինուորք, ողջամբ
հղիցի ձեր գալուստը: Դուք ամենքդ կրնէրկա-
յացնէք Լեւոնիական այն զօրաբանակը, որուն
քաջութիւնը և յարատեւութիւնը նորէն փառա-
ւորեցին մեր արծուանկար դրօշակները և վերջո-
տին ձեռք բերին իրեն փոխելու աստիճանը:
Հայրենիքը, որ ուշադրութեամբ կընայէր Լեւոնի-
ական մէջ պատահած գէպքերը, կընդունի զձեզ այսօր
մեծ հպարտութեամբ: քանզի ձեր ճգնաժամը
թշնամայն յամառեալ ընդգիմութեանը հետ
կըբաղապատէ:

«Զեր հայրենիք կանչեցի զձեզ թէ և տակա-
ւին պատերազմը լրջացած չէ: քանզի արդարու-
թիւնը կըպահանջէ որ շատ նեղութիւն կըող դո-
րադուհեւուն տեղը ուրիշ զօրք յոգարարիմ:
Եւ կերպիւ իւրաքանչիւրը կրնայ երթալ մա-
նակից ըլլալ պատերազմին փառացը: և հայրե-
նիքը, որ 600.000 հոգի պատրաստ զօրք կըպա-
հէ, կուզէ իւր օգտիցը համար՝ որ առայժմ
Վաղարշ մէջ բազմութիւն վարժուած զօրք գըտ-
նուին և պատրաստ ըլլան երթալու ուր որ հար-
կը կըպահանջէ:

«Բնութիւն» պահեցէք խիտմբ պատերազմական
սովորութիւնները, հաստատուեցէք ձեռք բեր-
ուած փորձառութեանց մէջ և պատրաստ եղիք,
քանզի գուցէ շուտով զէնք ձեռք առնելու
պիտի հրաւիրեմ զձեզ: Եւ այս յայտարարան
մուտեցէք զինուորական կենաց փորձութիւննե-
րը, շնորհակալ եղիք Բնութեան որ զձեզ պահեց
և պարճահար քաջեցէք ձեր զինուորականաց
և հայրենակցաց մէջն, որոնք սիրով և ուրախութե-
ամբ անդադանքով պիտի ընդունին զձեզ»:

Վաղարշապատէ կայսեր այս ատենախօսութիւնը
ինչպէս կըտեսնուի, այնքան խաղաղասիրական
չէ բաղադատութեամբ այն ատենախօսութեանը,
զոր Փարիզի տիեզերական արուեստահանգիսին
գողցուելուն օրը ըրաւ: Եւ ըստորում նոր հա-
տարակուած խաղաղասիրական տեսարանը՝ Վաղ-
արշի կայսեր ազգեցողութեամբ գրուած է կը
սէին, և լրագրներէն ոմանք կըհաստատեն թէ

ԳԼՈՒԽ Դ.

Լեւոնիական յայրը,

Թափառական չարագործ պառաւ մը, որ ա-
հարկու ու դեղնադոյն դէմք մը ու սև մազեր
ունէր, զմանկիկը գողնալով տարեր է: Եւ յո-
րագործ կընկրը որ այն օրը նուագածուաց մէջ
կըգտնուէր, անանկ յաջող գէպքերու կըսպասէ
եղեր տիմար մարդիկները խաբէրու: և ուղած
բաները յայտնաբերու: Եւ զէնն այս պատճա-

Սակիւն պաշտօնական օրագիրը յատուկ յօդ-
ուած մը պիտի հրատարակէ այս ձայնը հերքե-
լու համար, գուցէ Վաղարշ յիշորդը այս տե-
նախօսութեամբ ուղեց տկարացնել կամ ջնջել
նոյն տեսարանին գաղափարաց վրայօք տարած-
ուած կարծիքը, առանց յատուկ յօդուած մը
հրատարակել տալու Սակիւնի մէջ:

ՔԱՆԻ ՄԱ ԽՕՍԻ

Լեւոնիական յօդուածայն որ հրատարակեցաւ
Սակիւնը Լեւոնիական տեսարանի մէջ:

Սակիւնը Լեւոնիական մէջ Հայաստանեայց սուրբ
եկեղեցւոյ գաւառութեանը վրայօք հրատարա-
կուած յօդուածը մեծ խռովութիւն պատճառեց
ի Կոստանդնուպոլիս և Թուրքաստանի հայազ-
գի ժողովրդոց մէջ, ինչպէս նաեւ ի Հռոմ կար-
տիկոսը և Փարիզի Սինթոքրատի միաբանութե-
հռոմէական Հայ հաւաքակողաց մէջ:

Լուսաւորակրօն բուն Հայերը իրաւամբ կը
փոխանեն որ այս լուսաւորեալ գարուս մէջ՝ այն
ինչ խեղացի և ուսեալ ազգերը օրըստօրէ Հը-
ռովոյ բռնութեան լուծը և Պապին սպորթա-
ւոր պահանջներն ծանր բեռը վրանէն թոթաւե-
լու կաշխատին, չըլլայ որ իրենք սրագայթի մը
մէջ իյնան և կամայ կամայ պապական գերու-
թեան շղթաներով կապուին: օրոց թէպէտեւ
օրինակները բազմաթիւ են, սակայն Հայաստա-
րութիւն անցից Վաղարշեան վարժարանին ըս-
ուած գիրքը, որ անցեալ տարի տպուեցաւ ի
Փարիզ, հիմնաւոր և վաւերական կերպիւ կա-
պացուցանէ Հռոմի և Սինթոքրատի միաբանութե-
ան անարժան, անխիղճ և խորհրդաւ ընթաց-
քը: Եւ գէպքերը, որ կրնանք բերել թէ Վե-
րին Վաղարշեանութեան թշուառութեամբ
տեղի ունեցան Հայոց միտքը ևս առաւել լու-
սաւորելու համար ի մասին հռոմէական կրօնին
նպատակին, այս ծանրակշիւ գէպքերը կըսեմք,
կրնան համար ըլլալ մեր ազգայնաց, մեծաց և
փոքունց, իմաստնոց և միամտաց վասն ներկային
և ապագային:

Վերը բերեք թէ Հռոմի մէջ ևս խռովութիւն
պատճառեց է Սակիւնը Լեւոնիական տեսարանի
մասին մէջ հրատարակեալ կրօնական յօդուա-
ծը: քանզի կարտիկոսները և Պապը անսնեղով
թէ նոյն յօդուածայն իմաստնոցի զօրութեամբ
առանց Պապին ուղղակի իշխանութեան ներքեւ
ըլլալու, կրնայ եղեր մէկը հռոմէական եկեղեց-
ւոյն զուակ ըլլալ, մեծ անհանգստութեան և
շփոթութեան մէջ մտցեր են վախճանով թէ
չըլլայ որ հռոմէական Հայ ժողովրդեան լուսա-
ւորեալ մեծ մարդ, Համազգեստ ընկերութիւն
և անոր կուսակիցները ոտք ելնեն և լուսաւոր-

ուս անգամ մ'ալ զանազան պատրուակներով
զղեակը եկած ու բոլոր տեղերը ուշագրութեամբ
քննած է եղեր: Եւ յոգարարութեան ամենին մեծին
հետ խօսք ըրած էր, ուստի երբ ատկա իւր
ազգակցի տաւիղով սրահին մէջ եղած ծառա-
ները կըզօսցնէր, յիշեալ կրնէ հեռուէն տե-
սաւ որ մէկ պզտիկ դուռ բաց թողուցած էին
անհոգութեամբ, վասնորոյ պարտիզին մէջ պահ-
ուելով, գաղտուկ սանդուխտ մը վրէ ելաւ:
ու մինչուէ Հենրիկոսին տեսնակը մտաւ, ու այս
մանուկը և ուրիշ կըցած բաներն ալ յափշտա-
կելով՝ մօտ եղած թանձրախիտ անտառը փա-
խաւ: Հոն մինչև գիշերը հասնելը պահուելու-
րով, մութութեան ճամբայ ելեր է խոտոյ շաւիղնե-
րու հետեւելով: Բաւական ուտելիք ունենալով
քովը իր կենաց ապահովութեան համար, ցո-
րեկը թաւ մացառներու կամ ցորենի արտերու
մէջ կըպահուէր: Եւ յոգարարութեան ճամբայ
քաջեցնէ տեւ վերջապէս մինչև լեւոնիական հասեր
է: հոս խիստ խորունկ երկրի ծոցի մը մէջ զուր-
հուրելի այր մը կը գտնուէր որ անտէր մնացած
է կիսով չափ հանքի մը մասն էր: Եւ որ մուտքը
այնչափ ժայռ երու կտորներով և թանձր փուշե-
րով ծածկուած էր որ զիւրին չէր գտնել զայն:
Եւ եղեռնագործ կրնէ երկայն ժամանակ տալու
ուսմաներուն և մորենիներուն մէջն քաջեցնէ
տեսնել, երկաթեայ դրան մը ստիւք կայնեցաւ, ու
բուն բանալին քովը ըլլալով, բացաւ և վերջա-
պէս նեղ անցք մը որ դրեթէ մէկ փարսախ եր-
կայնութիւն ունէր, քարանձաւը հասաւ:

չափի մասին հետ միասին ուղեւորները : Այսպէս անհրաժեշտ է հասնել արագին այս խնդրին մէջ համեմատելով ինքն ինքի միջոցները և միայն բանեցուցած բանութիւնը յայտնի է և տակաւին մոռցուած չէ :

Հիմա այս օրինակ եղաւ յիշեալ անտեղի յօդուածայն արդիւնքը Հոսի և Կոստանդնուպոլսոյ մէջ : որուն անպատեհութեանը եթէ նախաձեռն ըլլալու ըլլար խոհեմութիւնը , անշուշտ ձեռք պիտի չընտելէր այսպիսի հրատարակութեան մը : Կատարակցի մեզ չլիքաբերիք քննել և տեսնել թէ ինչ ատորիման հաստատութիւն կրնան ունենալ նոյն յօդուածայն մէջ զուգործութիւնը : Եւ այսինքն ծանրալիք խնդրոց ու բողոքներ և հրատարակութիւնը ազգային եկեղեցական ընդհանուր ժողովոյ մը յատկացեալ գործ է , և մասնաւոր անհատի մը (թէ եկեղեցական է եղեր և թէ աշխարհական) զուգործը և դրածը ի մասին հաւատոյ , սոսկապէս անհատական կարծիք են և ամենին հեղինակութիւն մը , այսինքն օրինաւոր դրութիւն մը ոչ ունին և ոչ երբեք կրնան ունենալ :

Այստեղի մեծաւ գարմացմամբ կրտսեններ , թէ գաղղիական լրագրողներ , չունեցած ծանրալիքութիւնը ընծայելով նոյն յօդուածայն , կրնան առանց հասուն խորհրդածութեան թէ , ուրեմն Հայերը պէտք է որ կատարելապէս հնազանդին Հոսի պապին , բաւարարուած արդիւնքի մը չլիք եղեր Հոսի եկեղեցւոյն և Հայոց եկեղեցւոյն վարդապետութեանց մէջ , ըստ ստույգութեան Սափայ (Սափայ) : Արիւնքը դարձեալ կրտսեն , և ասանք ևս առաւել կրտսեն համեմատելով են , թէ Հայերը վերջապէս ճշմարտութիւնը ճանաչելով կուզեն Հոսի եկեղեցւոյն ծոցը մտնել ուսկից հեռուած էին :

Այս ամեն գրուցուածոց անհրաժեշտ պատասխանը այս կրնայ ըլլալ որ , պատճառը հերքուելով՝ գործը ինքնինքն կիցայ , այսինքն յիշեալ յօդուածը՝ ուսկից այս անխոհեմ և անարժան խօսքերը ծագած են , անխաբար և անհատական կարծիք ըլլալով հաստատուելով , անկէց յառաջ եկած հեռուութիւնները ինքնինքն կրտսեններն :

Հեռուան և խմբագրական անձինք կրտսեններն , և այս կարծիքը հիմա արդէն , թէ Սափայ (Սափայ) այսպիսի մտք կրտսենայն յօդուած մը հրատարակելով՝ իւր գլխաւոր նպատակը ուրիշ բան չէր , բայց միայն անուղղակի կերպիւ և վարպետութեամբ մը հրաւիրել համեմատելով Հայ ժողովուրդը որ Պապին ուղղակի իշխանութեան լուծը իրենց պարանշէն նետեն արիւրաբար քան զի , ինչպէս վերը ըսուեցաւ , կրնայ եղեր մէկը :

Այս սյուն գործերու գաղափար ըլլալով , այստեղ գաղափարաց պատկերն ազատութեամբ համար կրտսեն հաւելն , և իրենց գաղափար , ծանրալիք կարասիները սակին ու արծաթը շքեղ բարեք և մարգարիտները մեծ արկղերու մէջ կը պահեն : Ասանք անհաւոր և կատաղի կերպարանքով մարդիկներ էին , և իրենց թու մօրութիւնը դեմքերն ունէ կէտը կրծած էր : Երբ յիշեալ չորագործ պատուը յաջողութեամբ մօնական հետ ներս մտաւ խառնաշփոթ նստած կրտսեններ , կրծիւն և թուղթ կրտսենային , ու մեծ ուրախութիւն մը զննելով պատեց երբ խմբագրող որ այս պատի կամ տիրէ Հեռուիկայ իշխանութեան էր , և մեծ գովութիւններ տուին պառաւին որ կրտսեն էր յաջողութեամբ զայն գովաբան : Երկայն ժամանակէ ի վեր աս աւաղակները կրտսեններ և զեր այս պէս մեծանուն ընտանիքէ մը քանի մը տղայ քովերին ունենալ : Դատ աղէկ ըրիք ձերու տիրին , ըսաւ անոր գործերուն մեծը , անհատիկ կատարեալ ապահովութիւն , քանզի թէ որ մեզ մէն մէկը բաւական ըլլայ , բաւական է որ ի մայրընէք անոնց թէ , եթէ նեղութեամբ ըլլան զիս այս տղան ի վնասն ինքնութիւն անոր պիտի սպաննեմք որ անտուն անշուշտ պիտի խնային և գուցէ ետ պիտի տրձակեն զիս : Եւ աղափարաց գլխաւորը պատու իրենց պառաւ կնոջ , որ իրենց կերակուրը կը պատրաստէր և իրեւ տնտես էր այն տեղ , խնամք տանել մանկան վրայ որպէսզի ողջ առողջ պահպանուի :

Այս ստեղծել այրին մէջ Հեռուիկայ տնտես իւր

համեմատելով եկեղեցւոյն զուտ ըլլալ առանց ուղղակի Պապին իշխանութեան ներքե ըլլալու : Այս վարդապետութիւնը , որուն ամենին հաւանութիւն չլիքար տալ Հոսի , անհաւատութեան և խռովութեան մէջ ձգեց զկարտիսալները և հաւատոյ տարածման ժողովոյն անգամները , որոց ցուցուցած վախը մեծ ապացոյց մըն է թէ յիշեալ յօդուածը ստուգիւ հրաւեր մըն է համեմատելով Հայ ժողովուրդեան , որ պապական անտանիքի լուծը , եթէ ոչ բողոքովին գտնէ ըստ մասին վրանէն ձգեն :

Այսինքն անշուշտ ազգասիրական նպատակ մըն է , որուն համար ի սրտէ խնդակից կըլլամք Սափայ (Սափայ) , որ անձամբ պապական բռնութեան վործը առած է , որուն եթէ չմը ինտրիք գործակից եղաւ Պապին (Երբեպիսկոպոսն ալ Սուրբատեան վարժարանին դժբաղդ և գայթակղական անցքերուն մէջ : Այս իրաւացի պատճառաց համար գարմանակի և անհաւատակի կերակ մեզ թէ Սափայ (Սափայ) միտք ունեցած ըլլայ Հայոց ուղղափառ ազգը նոյն բանական լուծին ներքե գնել տալու աշխատի :

Օրհարդ և լցէ մենք պարտք կը համարեմք մեզ հրատարակաւ բողոքել ընդդէմ հետեւութեանը որ նոյն կրտսենայն յօդուածէն ուղղակի կերպիւ կրծագի , քանի որ այս հեռուութեանը աղափարն եկեղեցական ընդհանուր ժողովով հաստատութիւն մը և վնաս մը չորտիր : Այսպիսի բողոքայ նամակներ ազգային շատ երեւելի անձինքներէ ընկալաւ , որոց խնդրոյն և պահանջմանցը համեմատ կրտսենայն մեր լուծութիւնը խղել և առաջիկայ բողոքայ յօդուածը հրատարակել թէ ներկային և թէ ապագային համար :

Թէ հրանէն հասած նամակները կրտսենայնէն թէ Պապին կառավարութեան և Սեմին Բրիտանիոյ դեսպանին մէջ ծանր վնաս մը ծագելով , և յիշեալ կառավարութիւնը չունեցող արժանաւոր հաստատութիւն մը տալ ինքզինքն դեսպանին , մանաւանդ անարդական կերպիւ վարուելով անոր հետ , յիշեալ դեսպանը միտք Սիւրբէյ անուն , անգղիական դրօշակը վար տուր ու թէ հրանէն մեկնէր և գէպ ի Սուրբ Ճանապարհ ելեր է :

Հաւատիկ այս վնասն համառօտ պատմութիւն Պապին կառավարութեան գործակալներէն մէկը Սիւրբ Հիւսէին Խան անուն իւր պաշտօնէն զրկուելով , գնաց իւր ծննդավայրէն միտք ինքզինքն դեսպանին , որ սիրով ընդունեցաւ զիս և Երբեպի մէջ ինքզինքն հիւպատոս անուանեց , ու յետոյ ինքզինքն Պապին կառավարութեանէն որ արքայական հրովարտակաւ հաստատ

խմբակալութիւնը ստանալ և խօսիլ սովորել : Իւր մանկութեան առաջին յիշատակները կատարելապէս ջնջուեցան , և ամենին միտք չաւհեց արեգական , լուսնի և բնութեան շքեղաշուք տեսարանին յիշատակը :

Երբ ուն ամենին պղտիկ ճառագայթը անգամ չէր կրտսեն մտնել այս զարհուրելի բնակարանին մէջ : միայն կանթեղ մը որ կախուած էր քառանկ ձաւին սեցած կամարէն և կրկուէր գիշեր և ցորեկ , տխուր լոյս մը կուտար ապառաւներուն : Եւ աղափար պաշտը ամենին չէր պակսեր , վտանգը անպակաս հաց , միս և ընդեղեններ կը բերէին նախամեծար ընտրելով այսպէս գիւրաւ պահուելու անունները իրենց բնակութեան մէջ միջերեւոյ : Եւ ատ գիշեր ունէին , և մեծ տակաւ մը ջրով լեցունք քորայրին մէկ անկիւնը զետեղած էր , և հոգ կրտսեններ երբեք պարագ չթողուլ զայն : Այս ամանը ջրհորի տեղ կըլլաւ նէր այս ստորերկրեայ տան համար : Երբ հարկաւոր ըլլար հեռու տեղեր երթալու և ջուր փնտռելու , յիշեալ պառաւ տնտեսը շատ խնայողութեամբ կը գործածէր զայն , և միշտ տղուն կը հրամայէր աղէկ քոցելու անոր ծորակը : Եւ զանիկներ կնիւնով (սաղ) լի անկողիններ ունէին որոնք պատուական գործերով ծածկուած էին :

(Պատի չարանապիտի)
Թարգմանեց ի դպրոցիւնէն
Սեբաստիոն Կարապետ Պապեան .
Աշակերտ Մեթոդիան վարժարանին :

տէ նոյն պաշտօնը : Եւ յիշեալ թէ հրանէն դահլիճը ոչ միայն չիւտարեց ինքզինքն դեսպանին խնդրը այլև պահանջեց որ իւր ձեռքը յանձնուի Սիւրբ Հիւսէին Խանը , ապա թէ ոչ բռնութեամբ ձեռք պիտի ձգեն զիս : Սիւրբ Սիւրբէյ պաշտօնական կերպիւ յայտնեց յայնժամ , թէ Սիւրբ Հիւսէին Խանը իւրեւ ինքզինքն հիւպատոս : Սեմին Բրիտանիոյ պաշտպանութեան ներքե կը գտնուի : Պապին կառավարութիւնը այս միջոցին Սիւրբ Հիւսէին Խանին լծակցը ձեռք ձգեց և բանտարկեց , թագաւորական գերդաստանին հետ անոր ազգականութիւնը պատճառ բերելով , և խմբագրութե աղափարութիւն պիտի չտայ անոր , մինչև որ Սիւրբ Հիւսէինը իրեն չյանձնեն : Սիւրբ Հիւսէինը այս բռնաւորական ընթացքին դէմ բողոքելով , պաշտօնական կերպիւ պահանջեց որ Սիւրբ Հիւսէին Խանին լծակցը աղափարութեան : Կառավարութիւնը բանի տեղ չգրաւ ամենին այս բողոքը , և ամբաստանեց ինքզինքն դեսպանը իր լծակցուոր յարաբերութիւններ ունի յիշեալ իշխանութիւն հետ և այն պատճառաւ անոր ազատութիւնը կը խնդրէ : Այս անհիմն ամբաստանութիւնը նոր անարգանք մը ըլլալով Սիւրբ Հիւսէինը պատուոյն , վնաս ևս առաւ իւր ծանրացաւ , և անցեալ ամսոյ Յիսի միտք Սիւրբէյ պարտաւորեցաւ թէ հրանէն մեկնել :

Կը հաստատեն թէ այս խռովութեանց գլխաւոր պատճառը Սիւրբ Հիւսէինը գործակալն է ինքզինքն անուն , քանզի առաջին Սիւրբ Հիւսէինը դահլիճը մեծ աղափարութիւն ունի կըլլաւ , Պապին կառավարութեանը վրայ :

Սիւրբ Հիւսէինը կառավարութիւնը անցեալ դեկտեմբերի 10-22 ամսաթիւով շրջաբերական թուղթ մը հրատարակեց , որով կրտսենայնէն թէ ինքզինքն կայսրը իւր հաւանութիւնը կուտայ երաշխաւորութեան երբեք կէտին , որ հեռուէն կերպիւ կարգադրուած էր Սեմինայի վերջին ժողովոյն մէջ :

Եւ ինքն ինքզինքն զոյգ մնալուն սկզբունքը հաստատուն պիտի պահուի :

Երբեք ուրիշ պատեցալական նաւեր պիտի չմտնեն Սեմինայի մէջ բաց ի պատեցալական այն նաւերէն զորս Սիւրբ Հիւսէինը և Սիւրբ Հիւսէինը հաւանութեամբ արժան պիտի գտնեն ունենալու նոյն ծովուն մէջ :

Երբեք այս նաւերուն թիւը պիտի որոշուի ուղղակի համաձայնութեամբ Սիւրբ Հիւսէինը և Սեմինայի կառավարութեան , առանց յայտնի մասնակցութեան միւս տերութեանց :

Սիւրբ Հիւսէինը և Սեմինայի կառավարութեանը կը խոսիլ Սիւրբ Հիւսէինը և Սեմինայի կառավարութեանը :

Յայտնի է որ Սիւրբ Հիւսէինը Սիւրբ Հիւսէինը Սիւրբ Հիւսէինը կառավարութեան կողմէն հաշտարար առաջարկութիւններ տարած էր ի Սեմինայի , որոց ընդունելութեան կախուած էր Սիւրբ Հիւսէինը խաղաղութիւնը : Սիւրբ Հիւսէինը չիւրք անհամբերութեամբ կը պահանջէր Սիւրբ Հիւսէինը պատասխանին , և հաստատութիւնը բարեմաղթութիւններ կըլլէր որ այս պատասխանը խաղաղասիրական ըլլայ :

Սիւրբ Հիւսէինը անցեալ ամսոյ 14-26ին հասաւ ի Սեմինայի և հետեւեալ օրը խորհրդակցութիւն մը ունեցաւ Սեմինայի կողմէն հետ : Թէպէտ Սիւրբ Հիւսէինը կառավարութիւնը սովորեալ բերանը մերժեց Սիւրբ Հիւսէինը առաջարկութիւններ , սակայն յետոյ հասուն խորհրդաւորութեանէ ետեւ , ամսոյ 4-16ին իւր կատարեալ հաւանութիւնը տուաւ անոնց :

Որոնք են արդեօք այս առաջարկութիւնները և այս պայմանները : ոչ որ կրնայ ճշգիւ պատասխան տալ այս հարցումին , մինչև որ պաշտօնական կերպիւ չհրատարակուի : Ի վերայ այս ամենայնի տարակոյտ չիլիք թէ դաշնակցայ ինքզինքնէն էական պայմաններ ըստ մեծի մասին ի գործ պիտի գրուին և Սիւրբ Հիւսէինը անկախութիւնը և ապահովութիւնը երկար ժամանակի համար պիտի հաստատուի :

Եւ ինչպէս նախընթաց թուոյն մէջ հրատարակեցինք , Սիւրբ Հիւսէինը լրագրէն առնելով , հաշտութեան պայմանները զորս Սիւրբ Հիւսէինը կողմը

Իւր հետը տարած էր ի Բեդրոպուրի : Այս պայմանները արժան կը համարէր զարձակ մեր ընթերցողաց առջև դնել, թէպէտև ասոնց ճշգրտութեանը վրայ համաձայն չեն Լեւոնիկի գլխաւոր լրագրները :

«Այլ» ընդհանրապէս պատերազմական նաւերը դուրս պիտի հանուին :

«Լեւոնիկ» վրայ գտնուած բերդերը պիտի փլուզին :

«Ռուսիան թող պիտի տայ Վանուքեան իշխանութեանը վրայ ունեցած իւր պաշտպանութիւնը, նմանապէս վեհապետ Սուլթանին վեհապետ մէջ միջամուխ ըլլալու իւր վաղեմի իրաւունքէն ետ պիտի բաշտի :

«Ռուսիան թող պիտի տայ նաև Պետրապոլս» լին այն մասը որուն վրայ կը գտնուին Վանուքի բերանները» :

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ , 9 ՅՈՒՆԻՍԻՆ

Լեւոնիկի կառավարութեանը առաջարկած հաշտութեան պայմաններուն անակնկալ ընդունելութիւնը մեծ ազդեցութիւն պատճառեց հասարակութեան վրայ . և ուրախութեամբ լինելով խաղաղասէր անձանց սիրտը , մեծապէս միանշանակ զանոնք որ պատերազմական վիճակին դժբաղդ հետեւանացը պատճառաւ ստատիկ ներքինութիւններ կրկնէին :

Կերէի ընթերցել լեւոնիկի հաստատուն և ազդեալ ընթացքին չորսուրի գէմ գնել , վերջապէս առանց մասնաւոր պայմանաց իւր հաւանութիւնը տուաւ Լեւոնիկի համար իրաւունք սիրական առաջարկութեանցը :

«Հաջորդ օրը Բարձրագոյն Պաշտպանական խորհուրդը մը եղաւ նախագահութեամբ Մեծ-Լեւոնիկի , որ ներկայ էին արտաքին գործոց պաշտօնէյի Պաշտպանական , Բնագիտական , Գաղութային և Լեւոնիկի գեղարուները , նմանապէս Վարկաբի Յոյն իշխանը , որ մօտեքս օսմանեան տէրութեան գեղարու անուանեցաւ ի Վանուք :

«Մեծարդար լին Նիսատ Էֆենդի» որուն լոնձնուած է Իզմիրի անշարժ ստացուածոց արձանագրութիւնը և տարիի չափ կը ըլլայ որ կոստանդնուպոլիս կը գտնուի , ամենայն Վանի պիտի մեկնի Իզմիր իւր պաշտօնին երթալու :

«Կերէի թղթատար շոգենաւը մեկնելու ժամանակը , կրէի յայտարարել Վանի լրագրողները , հետեւին տեսնուելու Ռուսաց զորաբաժին մը , որ սառեբուն վրայէն կը յառաջանային բազմաթիւ թնդանօթներով : Ռուսի շուտով շոգենաւուն մէջ ձայն մը տարածուելու թէ թշնամոյն կողմանէ յարձակում մը կը ըլլայ :

«Եթէ» ինչպէս հաւանական կերէի , Ռուսերը միտք ունէին յանկարծ քաղաքին վրայ յարձակել , կարծեմք թէ բերդապահ զօրքերը , որ պատրաստ են արկաբար գէմ գնելու թշնամոյն» փառաւոր առիթ մը պիտի գտնեն այս կռուոյն մէջ դաշնակից զօրաց բաշտութիւնը յայտնելու խումբ վերջին սահմանաց վրայ» :

«Երապիզոնէն ամենայն շէն հասած լուրերը երեւելի բան մը չեն յիշատակեր :

Բարձրագոյն Վանի փաշան Ռեւոլուցիոն լեւոնիկի կը գտնուէր միշտ . և կայսերական զօրքը յրոշմի պատճառաւ , կատարելապէս իրենց ձմեռանոցը քաշուել էին :

Վանի մը օրէ ի վեր խիստ գէշ օդեր կրնէ ի վեր և ծովը այնքան արեւոտեալէր , որ պաշտպանը նաւերը չէին կրցեր իրենց բեռերը քաղաքին նաւահանգիստը ցամաքը հանել :

«Բնագիտական հասած վերջին լուրերը կը ծանուցանէին թէ խիստ տատակի ցուրտ կրնէ եղեր այն կողմերը : Օտով» եղբորներէն շատ հեռաւորութեամբ տեսած է . նմանապէս Օտեսայի գրեթէ բոլոր ծովածոցը տեսած է : Հաղորդակցութեանց դժուարութիւնը պատճառ եղաւ որ զադրեցուցին նաւական պահպանութիւնը և զգուշութիւնը զոր մինչև այն ժամանակ ի գործ դրած էին Օտեսայի ջրերը : Վերջոյն զօրքերը շատ նեղութիւն կրկրեն եղեր ցուրտէն տակաւն բարեբաղդութեամբ ըստ ամենայն մասին զննութեան կարգադրութիւնը կատարեալ ըլլալով , վտանգաւոր և վտարի գէղարու չափ տահեցան : Ռուսերէնց պաշարները առատ են :

«Օսմանեան տէրութեան հպատակ քրիստոնէայ ժողովրդոց կացութեան վրայօր խորհուրդը և քննութիւն կը ըլլայ Բարձրագոյն Պաշտպանական Վեճ-Լեւոնիկի , արտաքին գործոց պաշտօնէին և Բնագիտական : Գաղութային և Լեւոնիկի գեղարուները : Վարկաբի իշխանը և օսմանակից կը ըլլայ այս խորհուրդին : Տէրութեան նախարարները մեծ յօժարութիւն և բարեմտութիւն կը ցուցանեն յիշեալ գործոյն կատարման համար . ուստի տարակցայ չից թէ շուտով համաձայնութիւն մը պիտի հաստատուի այս կարևոր խնդրոյն վրայօր :

«Լեւոնիկի գեղարու մօտիւ Բորքէշտ» Օսմանեան օսման համար 5ին Չըքաղանի կայսերական պալատը գնաց և պատիւ ունեցաւ ծանուցանելու վեհապետ Սուլթանին թէ Ռուսիան իւր հաշտութիւնը տուած է , առանց մասնաւոր պայմանաց , Լեւոնիկի առաջարկութեանց որոց հիման վրայ պիտի հաստատուի հաշտութիւնը :

«Սուլթան Վանուք» Վեճոն , որ շատ տարիներէ ի վեր Պեթլիկայի գեղարուատան տնտեսագործի պաշտօնը կը կատարէր ի կոստանդնուպոլիս , նոյն տէրութեան հիւպատոս անուանեցաւ այս միջաբարդքին մէջ :

«Բարձրագոյն Վանի փաշային , բանակի օգնական տը Մեֆթէյ կոմիտէ այս միջաբարդքը կը գտնուի տանը հինգ օրէ ի վեր :

«Օգոստոսիան Սուլթանը հաճեցաւ Մեֆթէյի կարգին առաջին ատիճանի շքանշանը շնորհելու Գաղութային գեղարու մօտիւ թուականէն :

«Հաշտութեամբ Ռուսիայ հրեայ սեղանաւորներէն մեկը» մօտիւ Վ. Ռուսիայ տնուն , հասաւ ի Վ. Պոլսի գաղութական վերջին շոգենաւով :

ՅԱՆՈՒՅԱՆ ԷՆԻՐԻՔ

Չմիւսիս , 12 Յունիսի :

Վաղը , որ լրջաւոր հրատարակման օրն է , տօն (Նուանակոչութեան) Քրիստոսի ըլլալով , այսօր , որ մը յառաջ հանեցինք մեր լրագիրը :

«Երապիզոնի կոնստանդնուպոլիս» Վանի փաշան ազգու գործակցութեամբ և օգնականութեամբ մեծարդար Համիտ պէյին , որ քաղաքիս ոստիկանութեան տեսուչն է , յաջողեցաւ ձեռք ձգելու , թէ և մեռած , Լուրս ըստած հաշտութեամբ առաջարկապէս հանդերձ իւր երկու ընկերներով , որոց գլուխները անցեալ շաբթու կուսակալութեան պալատը բերուեցան Չափու Մեֆթէյի ազգային ձեռքօրը : Լուրս մը ծանուցեալ երեւելի առաջարկապէսներէն և ոչ մէկը ազատ մնաց , ամէնքն ալ ձեռք անցան և իրենց եղբունգործութեան պատիժը ընկալան :

Ռուսի քաղաքիս հասարակաց ապահովութիւնը գրեթէ կատարեալ կերպիւ հաստատուեցաւ մարդատիրական խնամք փութափախ Վանի փաշային և անխնայ ու աշուրճ ջանքով մեծարդար Համիտ պէյին , որոնք ըստ այսմ մասին մեծ իրաւունքները ստացած են հասարակաց մտերիմ երախտագիտութեանը վրայ :

«Հաշտութեամբ» կոնստանդնուպոլիս Համիտ փաշան ամենայն ինչ գաղութական շոգենաւով հասաւ Իզմիր և նոյն օրը իրիկուան գէմ մեկնեցաւ իւր պաշտօնին երթալու :

«Մանյոն» 4ին երեկոյն Քիւնիկ-Էֆենդի ըստած Պրանիկայ թաղը գործերը տուն մը մտնելով 30 հազար դէն յարձեքով արձակեցին և ազման գեղացի զօրքեր վերջոյն : Կերէի թէ այս գործութիւնը տան աղբի ծառաներուն համամտութեամբ եղեր է . անոր համար հետեւեալ օրը նոյն ծառաները և իրենց նշանածները , որոնք 30ն են , բանուեցան ու բանտը գրուեցան , բայց մինչև ցայսօր բան մը չյայտնուեցաւ :

«Յունիսի 5ին ըստ նոր տուած լուրերի» պատերազմի պաշտօնատուներ արտաքին կարգի խորհրդակցութիւն մը եղաւ որ երեք ժամէն աւելի տեւեց : Այս խորհրդոյն ներկայ գտնուող երեւելի անձինքն են ըստ Բեթլիկի , ըստ Կրէնիկի , Քիւնիկի կոմիտէ , որը ճորձ կրէ , որը Չորս Վ. Ռուս , Քիւնիկի գեղարու , Լեւոնիկի ծովապետը , Հեթրինձ զօրապետը , և որը Ռուս չէր լրէյ զօրապետը :

ՄԱՍԻՆ ԷՆԻՐԻՔ

Չմիւսիս , 12 Յունիսի :

Այս շաբթու 17 կողով աֆիոն վաճառեցաւ 119-119 1/2 դէն չէրին : Այսօր 450 կողով պատրաստ աֆիոն կայ : Պալատի տորոնին գինը 270 դէն կենդինարը . և 1462 հալ պատրաստ անվաճառ ապրանք կայ քաղաքիս մէջ : Երկու հազար կենդինար Վեֆլիոյ տեսակ փառանաւտ վաճառեցաւ 68 դէն : Յորենին գինը խիղճն 8-10 դէն իջաւ ի պատճառս հաշտութեան լուրի :

ԱՌՈՂՋՈՒԹԻՒՆ ԱՄԵՆԵՑՈՒՄ

Գեղարուական Թոնիկի Հրոշմի :

Այս անգին գեղը , որ բոլորովին բաղադրեալ է առողջաբար խտրել , չի պարունակեր իւր մէջ ոչ մէկ և ոչ ուրիշ վնասակար գոյացութիւն : Որչափ որ քաղաքի քաղաքի և մատաղ մանկանց ու խիստ տղար կազմուածոց համար , նոյնապէս շուտ և հաստատուն է արմատախիլ ընելու զհիւսկութիւնը : Ներքէն նաև ամենէն խիստ ուժեղ անձինքներէ : Բաց յայտնանէ կատարելապէս անվնաս է ի մասին իւր ներգործութեանը և հետեւութեանը : Այս գեղը առնուելով , կը հետագոյն և միանգամայն կը փարատուի ամէն տեսակ հիւսկութիւններէ որ և իցէ աստիճանի հասած ըլլան և որչափ հին ժամանակէ հետո արմատացեալ ըլլան : Հաղաւոր մարդիկ բժշկեցան այս գեղը գործածելով , որոցմէ շատերը գերեզմանին դուրս հանուելն տես , քիչ մը յարատեւութեամբ վերադարձան ստացան իրենց առողջութիւնը , և կենդանական գործութիւններէն ձեռք բերին երբեք չիւշ ամէն գեղերէն յոյսերին կարելի էին բոլորովին :

Ռուսի աստիճան անտաքանները յուսահատութեան մէջ թող չլինին . այլ արժանաւոր փորձը ընեն , այս պատերազմի գեղին ազգու ներգործութեանը , և շուտով ինչ քաղաքապետութիւնը ստանալու բարեբաղդութիւնը պիտի տեսնեն : Կը յորդորեն զհիւսկութիւնը , որպէս զի որչափ կարելի է , փութապէս հոգ տանին գործածելու այս բժշկարար գեղը հետեւեալ խօթութեանց համար . որ են ,
Լուրստական ջերմ (Ֆիկի Էֆենդի) ,
Շնորհալու թիւն (աթմ) ,
Սարգիս մորթոյն վրայ եղած բիւրեղ անտաքան ,
Քիւնիկական ջերմ : Մաղձ (գաթրա) ,
Թորաքական թիւն , կամ Թորաքական տիպարութիւն ,
Նուստուք (աթմ) ,
Չորագործութիւն (սրգա) ,
Օթիկ (երանձրգ իւր թիւ) ,
Խիթ (անձր) ,
Կանաչ անտաքան օրինաց անկարգութիւնը ,
Ամեն տեսակ ջերմեր ,
Կոնստանդնուպոլիս ,
Բորքէշտ (Երապիզոն) : Գաղութային (սարգա) ,
Լեւոնիկ (գաղութային) հիւսկութիւնը ,
Երկաթաշէտութիւն (նեֆթիթ) ,
Տեստեստութիւն (մեյալ) ,
Յորագործութիւն (թիւն) ,
Միկարգութիւն : Խոյ պարանոցի (սառնա) ,
Երկրորդական գեղը գաղութական անտաքան ,
Խիթ երկաթաշէտ և միկարգ (կոպիլ) ,
Սատիկ ջրացաւութիւն (սրգա) ,
Ռուսոյց (գիւն) ,
Ամեն տեսակ որդեր (սրգա) ,
Աֆրոդիտեան անտաքան (Քիւնիկ իւր թիւ) ,
Թուրքութիւն և նուստուք ուժոյ , որ և իցէ պատճառս ներքէն ծագած ըլլան :

Այս գեղահատերը կը վաճառուի ի Լիւստոն միտար Թոնիկ Հրոշմի 4ին գործատուներ , որ է Մեֆթէյ ըստած թաղը թիւ 244 . իսկ օտար երկրները գլխաւոր գեղահատաւոր ըլլալու հետեւ : Իզմիրի մէջ սինթոս Վեֆլիոյ Զիւսիկի գեղահատաւոր խանութը կը ծախուի . որ ի Գիւնիկայ թաղը Սուլթանի Զաքաթի ըստած փողոցը թիւ 30 :

Այս գեղահատից տուփերը գնալու մեծութեամբ են , և կը վաճառուի 8-21 և 32 գուռերի իւրաքանչիւրը , և ամէն մէկուն մէջ տուփայ ծանուցալի մը կայ , որ ինչեւէ գեղահատից գործածութեան վրայօր մանրամասն տեղեկութիւններ կուտայ , գաղութներ , անգլիկներ և հայերն ինչեւէ :

Ստոր թուին Հրոշմի իւր այս գեղերից համար Ամիրի կոյի Նիւ Եսթ քաղաքը և նոր գործատուներ մը հաստատեց , որ կը ծախուի ի Մեֆթէյ Լեւ փողոց , թիւ 80 :

ՏԱՆՈՒԹԻՒՆ

Այս լրագիրը երկու շաբթիւ անգամ մը ուրբաթ օրը կը հրատարակուի : Տարեկան գինը 120 դրամ : Եւ կոնստանդնուպոլիս մը կը ծախուի անտաքան , Չմիւսիս Արշալույս Արարտեան գրատուներ . իսկ ուրիշ քաղաքացի համար , ահա զնշանակելի լրագրոյս յարգի գործակալաց անուանք , որ են :

Կատանդնուպոլիս Վերջոյն անտաքան պարսկական Զեմին . որուն գրատուներ ի Քիւնիկ խանն է :

Ազգայնական տէր Ստաթեալ քաջանոյ ,
Գաթրի : Կորապետ տղա տէր Գաթրեան ,
Յորդի : Բուսիկ և Սիւսիկ Կահնուպոլիս Կիւնիկի հիւսկութեան 30նոց տղա Ս . Սուրտեան ,
Հալիկ Յոթանիկ և Սարգիս տղա Սիւսիկեան ,
Թիւն : Արարտեան Արարտեան տղա ,
Վեֆլի : տղա Յոթանիկ Արարտեան ,
Կորսի : մանտեակ Յորաթիւն տղա Ղաթրիկայն ,
Գաթրի : տղա թուին Զեմինայն ,
Պաթրոս : Արշալույս հիւսկութեան փառանաւոր տղա Ս . Սիւսիկեան ,
Կաթրի : տղա թուին Կահնուպոլիս ,
Սիւսիկ : տղա Յոթանիկ Ս . Սիւսիկեան ,
Գաթրի : տղա Սիւսիկ Կահնուպոլիս :

Հրատարակիչ և տէր լրագրոյս ,

Գաթրի : Գաթրեան :